Den nya areopagen eller öfversigt af forntid och nutid : Upptecknad 1* /

Litt. Hist. Diss. 81 A Br. 1865 Aeropagen

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

AREOPAGEN, Den nya

Vitt. Sv.
(Br.)
o
1865

Sthlm
1865

DEN NYA AREOPAGEN

ELLER

ÖFVERSIGT

AF

FORNTID OCH NUTID,

UPPTECKNAD

AF

En Kröntkeskrifvare.

I.

Af A. Schön 2

DEN

DEN NYA AREOPAGEN

ELLER

ÖFVERSIGT

AF

FORNTID OCH NUTID,

UPPTECKNAD

AF

En Krönikeskrifvare.

I.

STOCKHOLM,
J. F. Meyer & Komp. Boktryckeri,
1865.

KONGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Innehåll: Inledning. En konung inom snillets verld. Engelbrektsholmen. Hyllningsfesten i Ratzeburg. En litterär tidning. En italiensk hjelte. Fjärilar. Studenten och Drottningen. En sällsam grafsten. Lejonets uppvaknande. En musik-recension. En vigtig ecklesiastik-minister. Minnen från salongerna. Petrarca. Dramatisk öfversigt. En dramatisk-matematisk anekdot. Operans och lustspelets uppkomst i Frankrike.

Hvem är författaren af närliggande redogörelser? Ingen har hört talas om hans höga egenskaper, om hans stora talanger, om hans stolta bedrifter, med ett ord, han har ingenting gjort, som kan ådraga honom de mäktiges blickar. Och likväl dyrkar han det sanna, det goda och det sköna. Hans hjerta uppfattar lifligt hvad lifvet eger löjligt och sublimt, glädtigt och allvarligt. Vårens blommor, källans sorl, rubinens glans, aftonhimlens stjernor, bondkojans enkelhet, palatsens konstskatter, nöjets behag, lidandets helighet, stort och smått, allt detta finner genklang i hans sinne. Men verlden i allmänhet, som är för mycket sysselsatt med sig sjelf för att fästa uppmärksamhet vid andras känslor, skall kanske icke unna honom ett enda af sina vänliga leenden, en enda af sina ömhetsbetygelser. Vi vilja dock försöka att trösta oss och sjelfva hålla mönstring med denna

verld, som, ömsom älskvärd, ömsom öfversittare, ömsom kall och hård, har alltjemt rätt till vårt medlidande och till vår oväldiga dom.

Stockholm i December 1865.

Åt hvarje storhet dess tillbörliga ära. Vi börja således våra redogörelser med en konung inom snillets verld, med italienska språkets och skaldekonstens egentlige fader, den odödlige Dante Alighieri. Såsom hvar och en vet, firades i Florens sistlidne Maj månad en storartad jubelfest till hans minne. Efterverlden har således visat Dante mera rättvisa än han åtnjöt af sina samtida, och den sanna storheten af hans skaldeart sprider genom seklers natt en herrlig glans kring hans, af politiska fiender förr vanhelgade, namn. Hans märkvärdiga arbete *La divina Commedia* (Det gudomliga Skådespelet) är af alla litteraturens alster det enda, som kan täfla med sjelfva Iliaden eller Odyssén om en hel verlds beundran. Tankarnes nyhet, höghet och värdighet, allt berättigar dertill. Men författaren af detta mästerverk, denne Dante, hvars lof skallar genom alla länder och hvars namn väcker så mycken beundran, så mycken vördnad, var han lycklig? Ack nej! Ju mera upphöjd man är i tankens konungarike, desto djupare känner man lidandet och qvalen, och Dante anländer landsflyktig till ett kloster för att begära af dess munkar — *frid.*

Innevarande år har äfven skänkt en offentlig, ärofull hyllning åt en af de *svenska* minnenas heroer. Denna högtidlighet egde rum i Örebro, der frihetshjelten Engelbrekts bildstod aftäcktes den 14 Okto-

ber. Vi hafva besökt den lilla, i sjön Hjelmaren belägna holme, der nämnde hjelte år 1436 slutade sitt ädla lif, och vi hafva derstädes funnit ett monument af jern, upprest till minne af den modige försvararen af folkets rättigheter. Sommartiden växa täcka blommor på denna holme, som ännu bär Engelbrekts namn, men allmogen påstår, att hvarken gräs eller blommor kunna uppspira på det ställe af holmen, der hjeltens blod blef af mördarehand utgjutet. För att återkomma till högtidligheten, gynnades den af en herrlig väderlek och bevittnades af en ansenlig mängd resande. Måltider, tal, verser, ingenting fattades i denna fest, som för öfrigt fick en ökad glans genom konungens och en af arf-furstarnes närvaro.

Från den ena grannlåten till den andra är öfvergången lätt. Vi vilja då äfven yttra några ord om den praktfulla festlighet, som sistidne höst egde rum i tyska staden Ratzeburg. *Denna* fests hjelte var konungen af Preussen, som i nämnda stads gamla domkyrka mottog sina nya, f. d. danska, undersåters tro- och hyllningsed. Stor liflighet rådde med anledning deraf i den lilla staden, som ej ofta får erfara verkningarne af den tjusningskraft, hvarmed konungsligheten vet att omgifva sig. Vi hafva äfven varit i Ratzeburg, men denna gång förmärktes der ingenting af det, som bebådar en segerdrucken triumfator. Gatorna, så lifvade genom det preussiska majestätets närvaro, företedde då en stor ödslighet. Vi minnas ännu med nöje det välbehag vi erforo, då vi i den nedgående solens sken öfverforo den lugna, täcka sjö, som, likt ett silfverbälte, sakta häfver sig mellan sjelfva staden och det midt emot belägna, af bokar omgifna Beeck. Beundra den vackra utsigten och lyssna på en näktergals klingande toner, medan vi i all maklighet drucko några glas tyskt öl, detta var vår helt fredliga sysselsättning den korta tid, vi tillbragte i Ratzeburg. Men allt förändras här på jorden, och detta ställe, som den ena dagen tycktes endast vara skapadt

för tystnadens och det ostörda lugnets behag, känner sig den andra dagen fattadt af bacchantens rasande yra. Hvem har åstadkommit denna plötsliga förvandling? Segerns gudinna. Nekas kan ej, att segern är en herrlig sak, men med afseende på den i Ratzeburg firade hyllnings- eller segerfesten, frukta vi, att man på densamma kan tillämpa hvad Tristan säger till Percival i det älskliga skådespelet Griseldis:

»Du segrar! Engeln dock, som tecknar opp
hvad utaf oss i lifvet utsådt blifver,
bland dina nederlag den segern skrifver!»

Kanske några af våra läsare påminna sig ett försök till litterär tidning, som i början af detta år utkom i Stockholm och hade till titel *»Riddaren»*. Redaktören ville genom denna benämning utmärka, att han inträdde på den vittra arenan med chevaleriets hofsamma mod och belefvenhet. Bland artiklar, som förekommo i nämnda tidning, behagade isynnerhet de s. k. *Franska Brefven*, hvilka redaktören skref efter sin vistelse i Paris. Denna tidning har för öfrigt aldrig uppträdt med anspråk att ställa sig i raden af litteraturens lysande meteorer, som förblända allmänheten genom glansen af ett blixtrande snille. Den har ej heller någonsin eftersträfvat den fåfänga lager, som de vise tillerkänna den djupa lärdomen. Ömsom glad, ömsom allvarlig, har den blott velat roa och, trogen sin tids tendenser, har den omsorgsfullt undvikit pedantens nagelvisa ton och den gråtmilde grubblarens känslopjunk.

Redaktören af här påpekade tidskrift debuterade på den vittra banan med en samling dikter, kallad *Achilles* och egnad minnet af en ung italiensk officer. Författaren, sjelf ung, trodde sig ega skäl att framställa sin hjelte såsom trogen vän och medborgare. Deraf detta slags gloria, hvarmed han, på skaldens hänförda och idealiserande språk, omger den unge italienaren, hvilken, om

man äfven afdrager en upprymd poesis bilder, hade ett ädelt hjerta och ett ridderligt sinnelag. Lifvad af kärleken till fäderneslandet, stred han tappert mot Österrikarne i den minnesvärda drabbningen vid Solferino år 1859. Hans mod hänförde honom likväl för långt; han blef farligt sårad och föll afsvimmad till marken. Troende sin sista stund vara kommen, hör han plötsligt sin konung, den ädle Viktor Emanuel, som, blottställande sig för krigets faror, skyndar att ingifva sina trupper hopp och förtröstan. Achilles, samlande återstoden af sina krafter, reser sig då ånyo och, följande sin storsinte konungs föredöme, störtar han på nytt mot fienden. Hans tapperhet blef icke obelönad, ty på sjelfva slagfältet pryddes han med segerns äretecken och befordrades till en högre militärisk grad.

Författarens andra arbete var en ny diktsamling, benämd *Fjärilarne*, denna gång af mera omvexlande innehåll. Svenska Akademien har, på författarens anonymt framställda begäran, uttalat ett omdöme öfver dessa dikter och funnit flertalet af dem ega välljud, ledighet, behag och elegans. Emellertid darrade författaren sjelf för deras öde. Också säger han i företalet, som inleder boken, att »hans fjärilar, trogna fjärilars vana, flyga från blomma till blomma för att vid dagens slut förglömmas och dö».

Medan vi äro inne på känslans kapitel, må det tillåtas oss att anföra ett skaldestycke, som ofvannämnde författare sammanskref, medan han ännu var student. Det är ställdt till nuvarande enkedrottning Josefina och har till anledning hertigens af Upland, den älskliga prins Gustafs, död år 1852. Såsom student tror man sig ofta med sitt sinnes ungdomlighet och sin varma, uppriktiga hängifvenhet finna ett välvilligt emottagande öfverallt, till och med vid tronen. Men erfarenheten mognar, man blir försigtigare, noggrannare, och man öfverväger visligen till hvilken man bör ställa sitt tal eller sin sång.

Förf. af ifrågavarande skaldestycke har flera gånger ångrat, att han låtit sin sångmö uppvakta en person af den högsta samhällsställning, hvilken lär nog ändå till öfverflöd emottaga artigheter i både bunden och obunden form. Emellertid har man funnit hans verser begåfvade med känsla och värda ett långt bättre öde än hofsmickrarnes. Måtte framför allt den höga damen, till hvilken de äro riktade, i dem endast se uttrycket af ett ungdomligt sinnes oförställda deltagande! Skaldestycket lydde så här:

»Igenom lifvet går en jätteqvinna,
Hvars ögon dystra såsom grafljus brinna.
Och då hon ropar, finns ej men'skobröst,
Hvars hvalf ej fylles af dess dofva röst.
Hon hatar friden, hatar lifvets lycka,
Ty hennes längtan är att törnen trycka
I hvarje själ och mätta blott med rof
En hejdlös hungers eviga behof.
Men ser hon hoppets rosengårdar tomma,
Då jublar hon, och törs en enda blomma,
En ljusalf lik, stå qvar vid hjertats port,
Hon med sin jernklo rycker upp den fort.
Och då hon hör hvar nöjets stämma klingar,
Af stormens ande eller ugglan vingar
Hon lånar snabbt och nalkas för att strö
Sitt gift omkring: då måste glädjen dö,
Då känns en darrning genomgå gemaken,
Då slockna alla kronorna i taken,
Och der nyss strålade af ljus ett haf,
Der blir så mörkt, så mörkt som i en graf.

Hon heter Smärta, är ett barn af natten,
Och öfverallt hon hinner. Eld och vatten
Och luft och jord, allt genomtränger hon,
Allt hon besvärjer med sin hemska ton.
Det låder ständigt blod vid hennes tänder,
Det blixtrar dolkar uti hennes händer,
Fördunkla vill hon hvarje äras glans,
Vill sönderslita hjeltens lagerkrans,

Vill hvarje storhet uti stoftet trampa,
Ja, midt i natten tänder hon sin lampa
Och går att mörda sömnens frid och väl
Och djupt sig lägra uti slumrarn's själ.

Så har den grymma länge gått på jorden,
Ej tröttnar hon, ej åldras hon. I Norden
Hon nyss har hunnit Sveas kungaborg
Och äfven der hon hjertan sänkt i sorg.
De starka murarne ej kunde stänga
Den djerfva ut. Att fram till tronen tränga
Var henne blott en lek, ty hennes makt
Gjort henne blind för majestätets prakt.
Det var som om hon konsten trottsa ville
Och gäckas med Tessiners höga snille,
Hvars skapareförmåga smärtan blott
Ej utestängde från det sköna slott.
Hon Sveas drottning såg, såg hur behagen
Uppå dess panna lekte, och, betagen
Af tjusning först, demonen dock till slut
Af afund tänkte mörka planer ut.
Och qvalet, drottning, har Dig träffat sedan,
Ett djupt, ett månggestaltadt qval, emedan
Du kännt ej blott förlusten af en mor,
Du skulle mista ock en son, en bror,
Ja, moderns oro tvenne gånger smaka
Och dock ha kraft att lida såsom maka.
Men väl Dig, drottning, ty det finns en Gud,
Som är ej döf för Dina suckars ljud.
Det finns en pelare, som står så säker,
Hur tidens bölja ock omkring Dig vräker,
Och derför håll Dig vid den pelar'n fast,
Ty den stod ständigt, då allt annat brast!
Det finns ett himmelskt balsamträd, hvars safter
Dig skänka läkedom och mod och krafter
Och ljufligt droppa i Ditt hjertas sår,
Det finns ett lif, som öfver dödens rår!
Ack, Han, som klär i blommor fält och dalar
Och i allt skönt och herrligt till oss talar,
Han har ock mycket för de qvalda bröst,
Som känna längtan efter frid och tröst!

Slå opp Ditt öga, drottning Josefina,
Se, huru parker ofvan molnen skina,
Se, paradisets portar öppna stå,
Och sköna andar fram och åter gå
Hur herrligt klinga harporna! Så strömma
Blott himlens toner, jorden kan ej drömma
Om dessa välljuds gripande musik,
Så saligt enkel, men ändå så rik.
Du lyssnar tjusad, och Dig komma nära
Gestalter kända, evigt, evigt kära.
Men plötsligt flammar det! Der i sin skrud,
Af salighetens dofter väfd, står Gud,
Står alltets Herre! Ödmjukt vid Hans sida
Den sköna Himladrottningen *) ses skrida,
Men mellan båda går en engel blid,
Ett stoftfritt väsen, genomträngdt af frid.
Ack, väl den engeln känner Du! De dragen
Du skådat fordom mången gång betagen!
Ack, sedan länge var Dig engeln kär,
Ty det Din son, Din egen Gustaf är!
Och himlens Konung börjar tala: »Hoppas,
Du moder, på min nåd, hvars lilja knoppas
Än lika rik och oförgängligt klar,
Ty jag vill vara för din son en far!»
Och himlens Drottning börjar tala: »Flöden
Ej mer, j ömma moderstårar! Döden
Gjort Gustafs lott mer afundsvärd, mer stor,
Ty jag för honom vara vill en mor!»
Och Gustafs ande börjar tala: »Lida
Du får ej, modershjerta, får ej svida,
Ty jag har frid, frid är den harmoni,
Som här mitt väsen saligt smälter i!»

Försvinna synen skall, men må dess minne
Allt framgent hviska lugnet åt Ditt sinne,
Dock ej det lugn, som blott på ytan står
Med storm inunder och som snart förgår
Och som af menskokännar'n nämns bedrägligt,
Ty med *det* lugnet lides outsägligt.
Nej, verklig lycka må af Dig bli spord,
Du hulda drottning i den höga Nord!

*) Förf. har i detta, till en katolik ställda, skaldestycke tänkt sig Guds moder från romersk-katolsk synpunkt.

Ifrån en furstes dödsruna till en ung flickas grafvård är ju lätt att i tanken förflytta sig. Vi vilja då säga några ord om en sällsam grafsten, som vi hafva funnit i Roskildes domkyrka och på hvilken är uthuggen ett benrangel med en orm kring halsen. En sägen berättar derom, att kaniken Sören Olsen, död 1564, skall vid företagandet af en utländsk resa hafva gifvit sin dotter en summa penningar jemte befallning att skänka samma penningsumma åt de fattiga, ifall han ej komme tillbaka. I stället för att uppfylla denna tillsägelse, lät dottern göra sig en guldkedja för de henne anförtrodda pengarne. Detta bekom henne dock illa, ty då hon första gången skulle hänga kedjan kring sin hals, förvandlades den till en orm, som förtärde allt hvad hon förde till munnen, så att hon slutligen måste dö af svält.

Men lemnom kyrkorna och grafvårdarne för att kasta en blick på de verldsliga företeelserna. Från hvarje tempel kan den filosoferande besökaren hemta lärdomar, och det är ej blott ur dödens helgedom som en betydelsefull röst ropar mot den inträdande. Sångens tempel, vetenskapens tempel, nöjets tempel, alla hafva vishet att gifva, ty hvad är vishet annat än den erfarenhet man hemtar ur lifvets företeelser. Det är åtminstone den praktiska visheten, och, ifriga att få dricka ur dess skummande bägare, låt oss skynda ut i verlden till allvar och glädje, till stort och smått!

Såsom bekant är, finnas lejon ej blott i skogarne eller öknarne. Ej heller finnas de blott på *Norrbro* i Stockholm, på *Boulevard des Italiens* i Paris, i *Hyde-Park* i London eller *Unter den Linden* i Berlin. Ånej! lejon kunna förekomma inom alla stånd och i alla skepnader, till och med som statsråd, filosofer och konstdomare. Stundom, hvilket är mera ovanligt, förekomma de äfven i musikstycken. Detta ger oss anledning att i få ord omnämna en ståtlig komposition af Kontski. Den bär den sällsamma titeln *Le Réveil du Lion* (Lejonets uppvak-

nande) och är ett af dessa eleganta salongsstycken, hvilka, utförda med noggrannhet och fulländad smak, smeka angenämt örat på hvarje åhörare, som icke är intagen af en mängd falska fördomar mot den nyare piano-musiken. Emellertid måste man medgifva, att nutidens musik är långt ifrån att alltid förtjena det beröm, som några recensent-lejon slösa på densamma. Ett stort fel i vår tids kritik är ännu, att man ofta rättar sitt omdöme efter författaren och icke efter hvad han författat; med andra ord, man är partisk, der man endast skulle vara oväldig. Må det tillåtas oss att i all ödmjukhet anföra ett exempel. Kort tid innan Posttidningen omböt redaktör, stod i densamma att läsa en kostlig recension öfver en herr O. von K:s dansmusik. Denna recension, utstyrd i smickrets grannaste färger, lade tydligt i dagen, att den flutit ur partiskhetens penna. Man påstod nemligen bland annat deri, att v. K:s musik var gudomlig, att man efter den ville dansa till verldens ända, och att en professor från universitetet, som var ytterst noga i alla smakens frågor, fann sig af denna musik berusad, med ett ord, recensionen tycktes vilja uttömma hela berömmets ordbok. Allt detta gjorde oss naturligtvis nyfikna att höra en så sällsamt gripande dansmusik, och vi skyndade till en musikhandlare för att bekomma noterna till det beprisade mästerverket. Hvad fingo vi höra? Vanliga, tarfliga danstoner, ingenting egendomligt, ingenting elegant, åtminstone ingenting tjusande och, framförallt, ingenting gudomligt. Det är emellertid möjligt, att herr v. K:s danser få en viss, behaglig färg, när de utföras af en hel orkester; likväl hafva de för ingen del egenskaper, som bort framkalla dessa svassande, ändlösa loford.

För att få verldskännedom är icke nog att fördjupa sig i filosofiens ofta dunkla läror. Det fins ett annat, enklare medel för uppöfvandet af denna konst. Studera olika slags menniskor vid olika tillfällen och på

olika platser, och Ni skall få en erfarenhet, som vida uppväger den, man inhämtar genom de präktigaste etnografiska verk. Ett sätt, bland många, att studera de s. k. uppsattes karakter, är att hos dem göra uppvaktningar. Detta föranleder oss att orda om en uppvaktning, som egde rum i slutet af år 1864 hos dåvarande chefen för Ecklesiastik-Departementet, statsrådet C. Den uppvaktande, som aflagt akademisk examen och med beröm vikarierat vid flera af rikets läroverk, ämnade hos konungen anhålla om tillåtelse att, ehuru ej graduerad, få, på vanligt sätt, aflägga prof för ordinarie lärarebefattning i lefvande språk vid något af Sverges elementar-läroverk och kom nu för att, ordningen likmätigt, först utbedja sig herr statsrådets förord. Han framförde sitt ärende på det artigaste; han visste dessutom med sig sjelf, att han för den ifrågavarande platsen hade tillräckliga kunskaper och att hans sträfvande, hans afsigter voro redliga. Han vågade således hoppas på statsrådets välvilja och bistånd. I stället för att på minsta vis lägga i dagen några hofmannaegenskaper, sökte statsrådet C. blott att göra gällande ett småaktigt, orätt användt tjenstenit. Säkert glömde herr statsrådet, som anser den filosofiska graden för ett så förträffligt kännetecken på lärdom, att betyg om lefvande språk ingår icke alls i denna förgudade grad och att mången filosofie doktor, som bländar med kunskaper i teologi, kemi, astronomi och matematik, skulle stå sig ganska slätt i tillämpningen af en vanlig gramatikas innehåll. Dessutom hoppas vi, att herr statsrådet eger för mycken urskiljning och för mycket hjerta för att ännu en gång med några lumpna stelt-konservativa påhitt nedslå modet på den, som, i ödmjukt medvetande af sina talanger, vill redligt sträfva för sin utkomst.

Från de höge och sträfve embetsmännens förmak låt oss skynda till de glada, rikt upplysta salongerna. Sköna damer röra sig der i glänsande toiletter, dan-

sens toner spritta af eldigt lif, kronorna skimra så förtrollande i taken, hyacinter sprida vidt omkring sin förtjusande doft. Värden och värdinnan vandra glädtigt omkring bland de talrika gästerna, för alla hafva de ett vänligt leende, ett förekommande ord, ett af den fina taktens eröfringsmedel, och öfverallt hör man hviskas: »*Hvad de äro charmanta!*» Ega dessa salonger derjemte män och qvinnor af framstående, hufvudets eller hjertats egenskaper, personer af qvick, snillrik eller ädel konversation, då är det en njutning att der glömma dagens omsorger och endast lefva för stundens sällhetsrus. Vi älska elegansen, men den rätta, den värdiga elegansen d. v. s. den, som uppträder i förening med själsadel och som, för att göra sig gällande, aldrig lånar fåfängans drägt.

En af dessa salongens ädla prydnader var den bekanta hertiginnan De la Vallière. Voltaire har sagt om henne, att hon var vacker utan behagsjuka, hade ett sundt omdöme utan att ega mycken lärdom, talade väl utan att vilja lysa, var hvarken högdragen eller nedlåtande, med ett ord, hade ingen ojemnhet i lynnet. Och dock var detta ej nog att skydda henne mot smärtans angrepp. Efter att ha varit älskad af Ludvig 14:de, trodde hertiginnan De la Vallière, att endast Gud kunde i hennes hjerta efterträda hennes konungslige älskare. Hon beslöt derföre att instänga sig i ett karmeliterkloster i Paris. Att iklädas en tagelskjorta, vandra med bara fötter, iakttaga sträng fasta och nattetid sjunga med öfriga nunnor på ett okändt språk, allt detta afskräckte icke den vid så mycken ära, så mycken maklighet, så många nöjen vanda qvinnan. Under namn af syster Louise vistades hon i klostret från 1675 till sin död 1710, en i sanning lång tid för den, som med så mycket bifall spridt behag i salongernas verld.

I en af Stockholms salonger träffade vi för några år sedan grefvinnan B., enka efter en rik, med kej-

sarinnan Katarina 2:dra beslägtad, ryss och vanligtvis bosatt i Italien. Hon hade kommit till Sverge för att besöka slägtingar och bekanta. Vi tilltalade henne på italienska, hvarpå den ståtliga damen artigt svarade. En af våra vänner, för hvilken vi berättade vårt samtal, frågade hvad vi mest beundrade hos grefvinnan B.: den junoniska hållningen, det italienska språket eller den rika, yppiga drägten. Vårt undvikande svar blef, att hvar och en af de tre uppräknade egenskaperna hade sitt värde. »Ah, utropade vännen, du tror således på en treenighet, du, och ej på någon *dubbelhet* hos den ryska gudomen!»

Man vet af gamla historien, att Demetrios Poliorketes var en ärelysten krigare och politisk svärmare. Denne Demetrios dök en afton upp i en svensk salong, der ett konstnärspars bröllop firades. En af marskalkarne föreslog nemligen för brudparet en skål af ungefär följande lydelse:

»I det gamla Greklands tider lefde en äregirig, krigisk och föga noggrann furste vid namn Demetrios Poliorketes eller Belägraren. Denne företog sig en gång att belägra staden Korint och använde dervid alla krigets fasor, alla öfvermaktens tvångsmedel. Den olyckliga staden föll också snart i den vilde eröfrarens händer och utsattes för fiendernas rasande plundringsbegär. Svärd, eld, vatten, allt begagnades af den listge Demetrios för att injaga skräck hos de öfvervunne. Under allt detta elände begaf sig emellertid Demetrios sjelf till en målares hus. Konstnären satt lugn framför en tafla, som han höll på att fullborda, och tycktes ej hafva ringaste aning om de rysligheter, som de fiendtliga soldaterna utöfvade i hans grannskap. Demetrios' förvåning blef stor »Vid gudarne, utropade han, detta synes mig sällsamt! Huru kan du sitta så lugn, så obesvärad? Vet du icke, att jag har intagit Korint och att mina krigare i detta ögonblick genomströfva stadens

gator?» Konstnären svarade: »Jag vet, att Demetrios för krig mot Korint och icke mot konsten!» Historien berättar, att Demetrios, träffad och smickrad af detta svar, gaf målaren sitt bifall samt tog honom tillika i sitt synnerliga beskydd.

Om vi nu från Korint förflytta oss till staden Stockholm, så har äfven der en grym inkräktare nyligen uppenbarat sitt välde och lagt i bojor tvenne hjertan. I veten nog, hvilken inkräktare jag menar och j fatten genast, att jag här talar om kärleken, som också ofta kan vara en obeveklig herrskare. Men vi hoppas, att äfven *denna* eröfrare skall, liksom Demetrios, visa aktning för konsten och, hur grymt han för öfrigt må rasa, dock ej på konstens bekostnad göra den blinda egennyttan gällande. Ja, mina herrar och damer, låt oss i denna förhoppning dricka en skål för det konstnärspar, hvars vigselakt vi nyss bevittnat!»

På tal om kärlek, är det ju fullkomligt i sin ordning att nämna något om en af kärlekens störste sångare, den hänförde och hänförande Petrarca. Inom hela den europeiska litteraturen finnes icke, tro vi, något exempel på en så utbredd, så afgjord poetisk namnkunnighet som den Petrarcas sånger erhållit i Italien. Italienarne hafva ordat om honom med samma vördnad, med hvilken man talar om Virgilius, och med den entusiasm, som namnet Homeros uppväckte i Grekland. Quadrio, Crescimbeni, Salvini, Tiraboschi jemte en mängd kommentatorer och estetiska afhandlingar framställa Petrarca såsom Italiens förnämste lyriker, såsom det mest prydliga, sublima och fulländade möster för skaldekonst, som hvarken tål granskning eller jemförelse.

Efter så smickrande, så högt farande försäkringar skulle hvar och en kunna tro, att i Italien icke finnes någon bok mera läst, mera beundrad än Petrarcas canzoner, och likväl är en sådan förmodan alldeles oriktig. De flesta rätta sig visserligen efter sitt lands litterära etikett

och uttala med aktning namnet på Lauras sångare; men få äro de, som hafva grundligt satt sig in i denne sångares vittra alster. Om man undantager ett dussin sonetter, som finnas återgifna i alla poetiska blomstersamlingar i Italien, är det öfriga af hans verser ett mysterium af skönheter, fullkomligt okändt för mängden af hans landsmän. Ja, man påstår till och med, att, fastän Petrarca besjungit qvinnan och kärleken, finnes ingen bok mera olidlig för det vackra könet i allmänhet än just denne Francesco Petrarcas utgjutelser. Med samma köld behandlas han af sina yngre italienska medbröder. Inträd i de italienska akademierna och vittra samfunden: Ni kan der få höra sakrika föredrag öfver Dantes majestätiska inbillningskraft, Ariostos flytande och bildrika stil, Horatii och Pindaros' djerfva flygt o. s. v., men hvarje afhandling öfver Petrarca skulle nästan mottagas med löje.

Allt hvad äran, den offentliga aktningen, det obegränsade ryktet hafva smickrande och bländande, det erhöll Petrarca i blomman af sina år. Född med omisskänneliga anlag för vitterheten, förenade han med utmärkta själsgåfvor ett upphöjdt sinnelag, en tankens värdighet och kraft, en sund smak och ett känsligt hjerta. Också har man alltsedan Platos tidehvarf icke sett konungar och folk i mera ädel täflan hedra kunskapen och filosofien, än på Petrarcas tid. Till och med de mest ociviliserade hof i Europa ansågo sig lyckliga, då han ville hedra dem med sin närvaro. Ingen visste bättre än han att på dessa barbariska tider gifva sitt uppförande en anstrykning af förfining, ingen var mera älskad af hög och låg, ingen förenade i sin person på ett mera lyckligt sätt Sankt Bernhards kraftfulla allvar med Abelards ömma känslofullhet.

Laura de Sade blef hans hjertas herrskarinna. Detta föremål för tidehvarfvets mest upplyste mans kärlek, denna dam, hvars ögon mäktigt bidrogo att hos Petrarca

upptända snillets och känslans flamma, var från Avignon och gift med Ugo de Sade, en från samma stad bördig adelsman. Hon föddes år 1308. Enligt tidens sed förkunnade skalderne offentligt sin kärlek till de sköna, hvilka, å sin sida, funno sig smickrade af en ryktbarhet, som deras namn förvärfvade i deras tillbedjares sublima verser. Skalderne upprepade nemligen ständigt, att de hos älskarinnan värderade ingenting högre än själens skönhet, hvilken aldrig fördunklas af materiens stoft; vidare sade de, att äfven älskarinnans fysiska behag buro himlens och fullkomlighetens stämpel samt måste nödvändigt framkalla dessa hänförda sånger, i hvilka entusiasmen gränsar till dyrkan.

»Chi vuol vedere quantunque può natura,
E il ciel fra noi, venga a mirar costei.»

Redan Dante hade sagt:

»Credo che in ciel nascesse sta soprana,
E venne in terra per nostra salute.»

Man har vanligtvis trott, att de första italienska skalderne hemtade sina sublima tankar eller, kanske snarare, ofattliga hjernspöken angående kärleken ur Platos skrifter, men detta är ett misstag. Platos filosofi blef temligen sent känd i Italien. Grekiska böcker voro der sällsynta, och i trettonde seklet fanns det knappt två eller tre individer, som förstodo grekiska språket. Den ryktbare munken Barlaam var kanske den första, som försökte ingifva italienarne smak för grekiskan, men Petrarca, som påstår sig af honom fått någon undervisning deri, kände icke denne man förr än år 1342, det vill säga, året efter sin lagerkröning på Kapitolium och följaktligen långt efter utgifvandet af sina bästa skaldestycken. Den verklige Plato för Petrarca, liksom för hela det vittra vesterlandet, var, så att säga, den helige Augustinus. Denne helt och hållet platoniske kyrkofaders

arbeten utgjorde i allmänhet dessa tiders filosofi, och de latinska orden *disce amare in creatura creatorem et in factura factorem* voro tillräckliga för att på dem grunda de första entusiastiska versmakarnes uppfattning af kärleken.

Om man blindt skall tro Petrarcas verser, var *Madonna Laura* den ena gången en sträng vestal, som, förskansande sig inom en högmodig blygsamhets gränser, undflyr ängsligt till och med skuggan af frestelse och fara. En annan gång är dock scenen förändrad. Man får då se samma Laura afstå från sin stränghet, ikläda sig den varmaste hängifvenhets drägt och ådagalägga denna skälmska och förfinade behagsjuka, som utgjorde Lesbias och Corinnas största tjusningskraft. Skalden gör på följande sätt beskrifningen derpå:

»*Dolci ire, dolci sdegni e dolci paci,*
Dolce mal, dolce affanno e dolce peso;
Dolce parlar e dolcemente inteso.
Or di dolce ora, or pien di dolci faci.

Den sköna Laura var, utan tvifvel, känslig för Petrarcas kärlek; hans egna verser bestyrka detta. Men om hon också icke gifvit honom något ömhetsbevis, om denna qvinnas dygd varit lika så orubblig som hennes skönhet var ovanlig, hur kunde Petrarca hämnas på ett så ovärdigt sätt, som anekdoterna öfver hans lif bevittna? Alla känna kanske icke denne skalds fel mot troheten, och mången af våra läsare har säkerligen gjort sig om honom en helt oriktig föreställning. För sanningens skull bör man således veta, att denne man, som i sina verser inlade så mycken känslornas renhet och så mycken upphöjd dygd; denne man, som uppfyllde verlden med sina suckar och öfvermåttet af sin låga för Laura, detta sublima offer för den platoniska kärleken vågade på samma tid underhålla hemliga förbindelser med ett annat fruntimmer, med hvilket han hade en son och en dotter,

allt detta i samma stad, der Laura lefde, och liksom under hennes ögon.

Men medan kärleken och ärelystnaden ingåfvo Petrarca sköna italienska verser, lockade tidens dåliga smak ur hans penna värdelösa alster på latin, hvilka han dedicerade än till den ene, än till den andre af Europas förnämste monarker. Den lätthet, han egde, att på ett mindre barbariskt vis än sina samtida uttrycka sig på Virgilii och Tibulli språk, ansågs då som ett underverk och lät honom betraktas såsom ett från kejsar Augusti tidehvarf uppväckt snille. Han sjelf älskade att tro det. Det var också med denna illusion för ögonen som han satte sig att skrifva sitt latinska poem *Afrika*, hvilket, enligt kännares utsago, saknade allt framstående värde. Knappt hade han utgifvit hälften deraf, förrän den litterära verlden upphöjde jublande bifallsrop, och från alla håll hördes röster, som yrkade på författarens lagerbekransning Paris och Rom tvistade samtidigt om äran att få skänka vitterheten och Petrarca denna hyllning. Efter någon tvekan bestämde han sig för inbjudningen till Kapitolium. Det var påskdagen 1341 som Francesco Petrarca undfick i Rom lagerkransen. Han var då trettiosju år gammal. Lauras sångare har således det mörka och obetydliga skaldestycket *Afrika* att tacka för denna offentliga ära, och likväl uppväger en enda af hans italienska canzoner oändligt mycket alla hans latinska verser. På sin ålderdom medgaf han sjelf samtidens misstag. Också säger han i ett bref till Boccaccio med ett slags ånger: *Africa mea, quæ tunc juvenis notior jam famosiorque quam vellem, curis postea multis, ac gravibus pressa consenuit.* Icke destomindre trodde alla sig upptäcka stora skönheter i nämnda latinska skaldestycke. Det blef dock slutligen alldeles glömdt, och man började med mera nöje läsa författarens sonetter och canzoner. Denna oväntade revolution förvånade Petrarca sjelf, och han förebrådde sig, ehuru alltför sent, att ej hafva egnat sina italienska verser all den uppmärk-

samhet, de förtjenade. Hör hvad han, på sitt sköna språk, säger derom:

»*Se io avessi pensato che si care*
Fosser le voci de' sospir miei in rima,
Fatte l'avrei, dal sospirar mio prima,
In numero più spesse, in stil più rare.»

Det är tid att sluta vår afhandling om Petrarca, och vi skynda nu från Eratos lekar till Talias eller Melpomenes. På Stora Teatern *) har man flera gånger uppfört *Rikard 2:dre*, detta sorgspel, hvari Shakspeare så mästerligt använder starka scener och djupa tankar. I bemälta stycke sågos för öfrigt tvenne skådespelare såsom konungar tvista om kronan samt på samma gång såsom konstnärer täfla om den lager, som tillkommer talangen. Vi behöfva icke utbreda oss vidare öfver detta intressanta mästerverk, hvars skönheter redan blifvit beskrifna af andra pennor, skickligare än vår.

På tal om historiska sorgspel, kunna vi icke med tystnad förbigå *Sardanapalus*, som också blifvit återupptagen på ofvannämnda teater. Detta sorgspel är det enda af Byrons dramatiska arbeten, som hittills gått öfver svenska scenen. Det tillvinner sig starka sympatier både genom sitt ädla språk och genom det utmärkta sätt, hvarpå de tre förnämsta rollerna blifvit återgifna. De epikureiskt betydelsefulla orden:

»*Ät, älska, drick, allt annat intet är!*»

eller såsom de lyda i den engelska grundtexten:

»*Eat, drink and love; the rest's not worth a fillip!*»

förfela aldrig sin verkan på den reflekterande åskådaren, han må sitta i en svensk eller engelsk teatersalong.

Svarta Dominon, Hvita Frun, Barberaren i Sevilla hafva, såsom fordom, åstadkommit ett angenämt intryck genom melodiernas glädtighet, behag och lekande snille.

*) Närliggande öfversigt af de Kongl. Teatrarne gäller från deras öppnande innevarande speltermin till December månad.

Hvad dock den sistnämnda af de tre chariterna beträffar, vore för illusionens skull serdeles önskligt, att en sångare med mera ädel och elegant hållning utförde Almavivas roll.

Utan att yttra ett ord om de eftersökta och förut tillräckligt berömda operorna *Figaros Bröllop*, *Ernani*, *Robert*, *Norma* m. fl., gå vi att emottaga en nyligen anländ gäst eller, med andra ord, *Hans Heiling*, romantisk opera af Marschner. Vill man se i handling alla de féesagor, som man hörde berättas i sin barndom och hvilka man då lånade så spänd uppmärksamhet, bör man se Hans Heiling. Dvergar, tomtegubbar, bergtroll, allt finnes der. Lägger man dertill en egendomlig och uttrycksfull musik, glänsande dekorationer samt ett vårdadt föredrag af titelrollens sångare, så har man, i sanning, orsak att vara nöjd.

Med den benägne läsarens tillåtelse öfvergå vi nu till en kortfattad redogörelse af några bland Dramatiska Teaterns företeelser. Utan att uppehålla oss vid den befängda uppsluppenheten i *Den sköna Helena*, den vacklande älskaren i *Blond eller Brunett*, de omtyckta melodierna i *Doktorn och Apotekaren* eller de qvicka sanningarne i *En Teaterpjes* m. fl., vilja vi för en stund skärskåda tvenne dramatiska stycken, öfver hvilka ett doft af finhet ligger utbredt. Dessa stycken äro *Drottningens Gemål* och *Markisen de Villemer*. Det förstnämnda är visserligen blott en lustig bagatell, men en bagatell, hvari intrigens obetydlighet är stundom dold under den goda tonens blommor. En drottning af Portugal, som dertill är ung och vacker, sprider alltid en viss glans öfver teatertiljan. Hvad beträffar styckets älskare, tro vi, att den unge *Villars* bör vinlägga sig om ett mera elegant skick och serskildt om mera ledighet i armarnes förande, en sak, som ej är af ringa vigt, då man vill visa sig till sin fördel inför ett lättsinnigt och, på samma gång, mönstrande hof.

I *Markisen de Villemer* finnes också elegans och god ton, men i förening med ädelhet och högsinthet. Huru intresserar icke styckets markisinna just företrädesvis genom dessa inre egenskaper, utan hvilka de yttre endast äro tomma grannlåter! Hafva en hög samhällsställning och starkt aristokratiska åsigter, men dock visa och känna en ytterligt grannlaga aktning för den underordnades intellektuela egenskaper, det är att vara verkligt förnäm. Den i stycket förekommande hertig d'Alerias roll utföres visserligen förtjenstfullt, men lemnar ej något för illusionen, i det den *lustige skådespelaren* gör sig alltför mycket gällande på *hertigens* bekostnad.

I sammanhang med ofvanstående dramatiska redogörelser taga vi oss friheten anföra en anekdot om en af de Kongl. Teatrarnes mest framstående skådespelare. En af våra matematiska vänner, som tillika är stor teatervän, och som Fredagen den 22 September 1865 bivistade uppförandet af Byrons sorgspel Sardanapalus, sade nemligen vid hemkomsten, på sitt vetenskapliga språk, till en sin anförvandt:

»Jag har i afton sett min liksidiga triangel!»

»Hvem menar du?»

»Jag menar den, som så förträffligt återger Sardanapali roll.»

»Men hvarföre kallar du honom för en liksidig triangel?»

»Derföre att han är bra som Hamlet, bra som Rikard 2:dre och bra som Sardanapalus, med ett ord, han har visat sig ega tre lika stora sidor!»

Innan vi afsluta vår öfversigt af teatern, må det tillåtas oss att nämna något om teaterns uppkomst i dess hemland Frankrike. Voltaire berättar, att kardinal Mazarin, för att fira Ludvig 14:des giftermål, lät uppföra i Louvren en italiensk opera, benämnd *Ercole amante.* Den behagade dock icke fransmännen, som med nöje endast åskådade konungens och drottningens dans deri.

Kardinalen ville sedermera utmärka sig genom ett dramatiskt arbete, som vore mera öfverensstämmande med nationens smak. Statssekreteraren de Lionne åtog sig då att låta författa ett slags allegoriskt skådespel, ungefär i samma anda som teaterstycket *Europa*, hvarvid kardinal Richelieu lagt hand. Det var en lycka för den store Corneille, att han icke valdes till den dåliga intrigens bearbetande. Ämnet var emellertid *Lisis och Hesperie*. Lisis betecknade nemligen Frankrike, och Hesperie naturligtvis Spanien. Quinault blef den, som fick i uppdrag att skrifva texten. Han hade nyss förut skaffat sig ett namn genom pjesen *Le faux Tibérinus*, som, ehuru dålig, hade haft en ofantlig framgång. Det blef dock icke samma förhållande med Lisis, hvars största förtjenst utgjordes af machinerna. Markisen de Sourdiac lät på samma tid och på egen bekostnad i en af sina slottssalar uppföra *La Toison d'Or* af Pierre Corneille. Quinault, ung och af ett angenämt utseende, hade för sig hofvet, Corneille deremot sitt namn och Frankrike. Följden blef emellertid, att fransmännen hafva tvenne kardinaler att tacka för operan och lustspelet.

Pris: 50 öre.

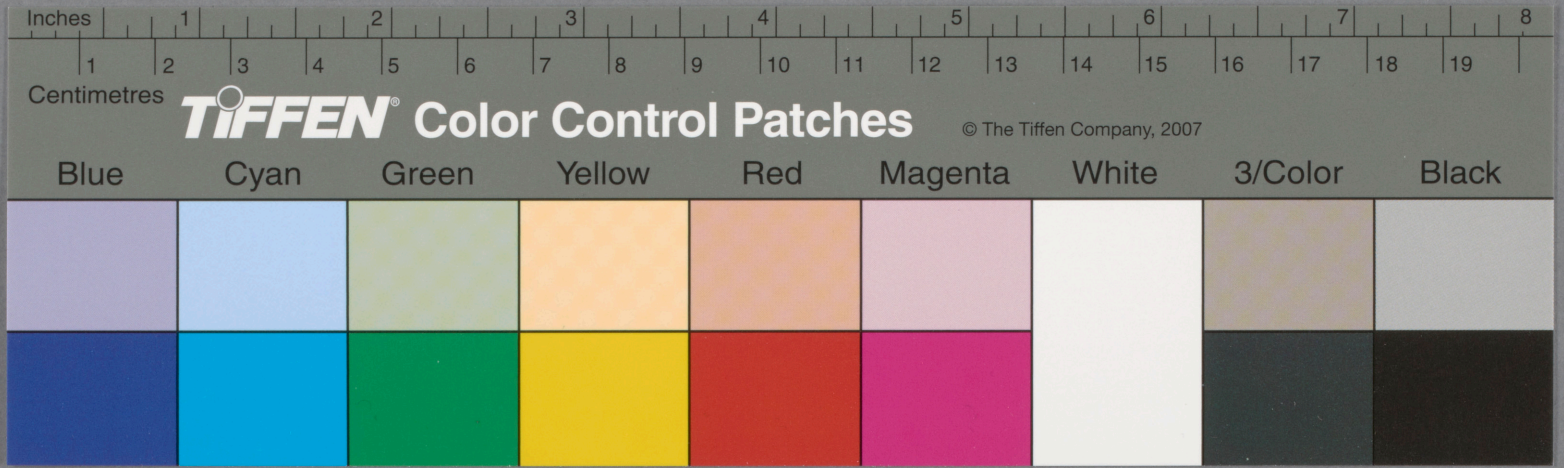
Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
Centimetres
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black